

Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

*Υπόμνημα επί του ΣχΝ για την «Ισότητα στον πολιτικό γάμο,
τροποποίηση του Αστικού Κώδικα και άλλες διατάξεις»*

Φεβρουάριος 2024

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) είναι το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της ελληνικής Πολιτείας και ο Εθνικός Θεσμός σε θέματα προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Έχει ιδρυθεί με το Ν. 2667/1998 βάσει κανόνων των Ηνωμένων Εθνών (Αρχές των Παρισίων) όπως αυτός αντικαταστάθηκε με τον Ν. 4780/2021. Σε αυτήν μετέχουν πρόσωπα οριζόμενα από είκοσι φορείς (ανεξάρτητες Αρχές, συνδικαλιστικές οργανώσεις, οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικά ιδρύματα)

Νεοφύτου Βάμβα 6, 106 74 Αθήνα

T: 210 72 33 221-2, W: www.nchr.gr, E: info@nchr.gr

Περιεχόμενα

Εισαγωγικά.....	4
Γενικές Παρατηρήσεις επί του Νομοσχεδίου	4
Ειδικότερες Παρατηρήσεις επί του Νομοσχεδίου	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α' ΣΚΟΠΟΣ – ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΡΟΥΣΤΗΣ ΣΥΝΑΨΗΣ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΕΠΩΝΥΜΟ – ΛΗΞΙΑΡΧΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ' ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΥΠΑΛΛΗΛΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΓΙΑ ΟΜΟΦΥΛΟΥΣ ΣΥΖΥΓΟΥΣ ΚΑΙ ΓΟΝΕΙΣ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ' ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΕ ΑΛΛΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε' ΡΥΘΜΙΣΗ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΛΛΟΔΑΠΟΤΗΤΑΣ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΓΟΥΜΕΝΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ	9
Συστάσεις.....	10

Υπόμνημα επί του ΣχΝ για την «Ισότητα στον πολιτικό γάμο, τροποποίηση του Αστικού Κώδικα και άλλες διατάξεις»*

Εισαγωγικά

Ανταποκρινόμενη με ευθύνη στην αποστολή που της έχει αναθέσει ο νομοθέτης ως ο Εθνικός Θεσμός για την προώθηση και την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΘΑΔ) και του ανεξάρτητου συμβουλευτικού οργάνου της Πολιτείας, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) παρακολουθεί τα ζητήματα που άπτονται της προώθησης και προστασίας των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων, επισημαίνοντας ότι συνεχίζει να εργάζεται για την πρόληψη και καταπολέμηση όλων των έμφυλων διακρίσεων και την κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους βάσει των υπερνομοθετικών κανόνων που επιβάλλουν την εξάλειψη των στερεοτύπων και των κοινωνικών προκαταλήψεων. Στο πλαίσιο αυτό η ΕΕΔΑ υπέβαλε, τον Ιούνιο του 2021, τις προτάσεις και παρατηρήσεις της προς την Επιτροπή που συστάθηκε από τον Πρωθυπουργό για τη σύνταξη της *Εθνικής Στρατηγικής για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+*,¹ με στόχο την ουσιαστική συμμόρφωση της ελληνικής κυβέρνησης με τις υποχρεώσεις της Χώρας που απορρέουν από τις διεθνείς και ευρωπαϊκές δεσμεύσεις που έχει αναλάβει.

Ενόψει της κατάθεσης προς ψήφιση στην Βουλή του ΣχΝ του Υπουργού Επικρατείας με τίτλο: «*Ισότητα στον πολιτικό γάμο, τροποποίηση του Αστικού Κώδικα και άλλες διατάξεις*», η ΕΕΔΑ προβαίνει στις ακόλουθες παρατηρήσεις-συστάσεις, προωθώντας την υιοθέτηση μιας όσο το δυνατόν περισσότερο ανθρωποκεντρικής και συνεπούς ως προς την οφειλόμενη προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου προσέγγισης.

Γενικές Παρατηρήσεις επί του Νομοσχεδίου

Η ΕΕΔΑ χαιρετίζει τη νομοθετική πρωτοβουλία της Κυβέρνησης αναφορικά με το τεθέν υπό δημόσια διαβούλευση ΣχΝ με τίτλο: «*Ισότητα στον πολιτικό γάμο, τροποποίηση του Αστικού Κώδικα και άλλες διατάξεις*». Άλλωστε παγίως έχει λάβει θέση προς υποστήριξη της ουσιαστικής απόλαυσης της ίσης μεταχείρισης των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων και της αποτελεσματικής πρόληψης και καταπολέμησης όλων των έμφυλων διακρίσεων.

Η ΕΕΔΑ διαπιστώνει ότι παρά το γεγονός ότι η εν λόγω νομοθετική πρωτοβουλία βρίσκεται προς τη σωστή κατεύθυνση, καθώς ικανοποιεί το πάγιο αίτημα της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας για την αναγνώριση του δικαιώματος στο γάμο για όλα τα ζευγάρια, ανεξάρτητα από το φύλο των συντρόφων, εντούτοις δεν συνιστά πλήρη ικανοποίηση των αιτημάτων καθώς ως μοναδική διαδικασία ίδρυσης συγγένειας μεταξύ των ΛΟΑΤΚΙ+

* Το παρόν κείμενο υιοθετήθηκε από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ στις 2 Φεβρουαρίου 2024. Εισηγήτριες: Καθ. Μαρία Γαβουνέλη, Κατερίνα Τρίμμη, Μέλους της ΕΕΔΑ ορισθέν από τις Οικογένειες Ουράνιο Τόξο, Άννα Απέργη, Μέλους της ΕΕΔΑ ορισθέν από το Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών (ΣΥΔ) και ΔΝ Κατερίνα Χαροκόπου, Επιστημονική Συνεργάτιδα ΕΕΔΑ.

¹ **Υπόμνημα** της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) προς την Επιτροπή που συστάθηκε από τον Πρωθυπουργό για τη σύνταξη της Εθνικής Στρατηγικής για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων, 30.6.2021.

προσώπων και οικογενειακών σχηματισμών, προβλέπεται η υπαγωγή στη διαδικασία της τεκνοθεσίας, είτε από κοινού είτε υπό τη μορφή της υιοθεσίας τέκνου συζύγου. Αντιστοίχως, δεν ικανοποιείται το αίτημα για αναγνώριση του τεκμηρίου γονεϊκότητας για τέκνα εντός γάμου ή εντός συμφώνου συμβίωσης, αλλά ούτε και το αίτημα της επέκτασης του δικαιώματος συμβολαιογραφικής εκούσιας αναγνώρισης τέκνων για τα εκτός γάμου τέκνα (όπως για παράδειγμα κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της συμμετοχής στην Ιατρικώς Υποβοηθούμενη Αναπαραγωγή (ΙΥΑ). ως ισχύει σήμερα και για τα ετερόφυλα έγγαμα πρόσωπα.

Επιπλέον, η αναγνώριση δικαιωμάτων στους οικογενειακούς δεσμούς που έχουν συναφθεί ή αναγνωριστεί στο εξωτερικό, συμβάλλει στην αποκατάσταση των ληξιαρχικών αβλεψιών, όπως αυτές είχαν διαπιστωθεί και από το Συνήγορο του Παιδιού. Παρά το γεγονός όμως, ότι η νομοθετική αυτή πρωτοβουλία αποσκοπεί στο να επιλύσει μεγάλη μερίδα των ζητημάτων που αντιμετωπίζουν τα μέλη της η κοινότητας σήμερα, θα δημιουργήσει παράλληλα το φαινόμενο των δύο ταχυτήτων αναφορικά με το εύρος των αναγνωριζομένων δικαιωμάτων με σαφώς δυσμενέστερη μεταχείριση των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων που διαβιούν εντός Ελλάδος, έναντι των κατοίκων εξωτερικού, για τους οποίους ουσιαστικά αναγνωρίζονται περισσότεροι τρόποι κτήσης συγγένειας.

Η ΕΕΔΑ επαναλαμβάνει την πάγια θέση της ότι προς εξυπηρέτηση του συμφέροντος του τέκνου, θα πρέπει να παράσχεται η δυνατότητα νομικής αναγνώρισης του γονεϊκού ρόλου στο μη βιολογικό γονέα ανεξάρτητα από τη ύπαρξη ή ανυπαρξία στον παρόντα χρόνο της συμβιωτικής σχέσης των δύο ενηλίκων μερών. Τις θέσεις της αυτές η ΕΕΔΑ επανέφερε με το Υπόμνημα της για τη Σύνταξη της Εθνικής Στρατηγικής για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων.²

Επιπλέον, η ΕΕΔΑ σημειώνει τον προβληματισμό της αναφορικά με την αποφυγή συμπερίληψης καθ' ολοκληρίαν διατάξεων σχετικά με το δικαίωμα συμμετοχής των ΛΟΑΤΚΙ προσώπων στην ΙΥΑ (πχ. εξωσωματική γονιμοποίηση, παρένθετη κύηση κλπ), ιδίως δε των ατόμων που θα τελούν σε γάμο, δυνάμει της παρούσας νομοθετικής πρωτοβουλίας, καθώς διαφαίνεται ότι μετά βεβαιότητας, οδηγεί σε άνιση μεταχείρισή τους, έναντι των ετεροφύλων ζευγαριών, στα οποία παρέχεται ήδη απρόσκοπτη δυνατότητα συμμετοχής, στις διαδικασίες της ΙΥΑ, ακόμα και αν δεν τελούν σε γαμική σχέση.

Τούτου λεχθέντος, καθίσταται σαφές ότι η αναγνώριση του δικαιώματος γάμου χωρίς την ταυτόχρονη παροχή δυνατότητας αναγνώρισης γονεϊκών δικαιωμάτων, αλλά η καταφυγή αποκλειστικά και μόνον στη δυνατότητα μεταγενέστερης τεκνοθεσίας για την ίδρυση συγγένειας δια μέσω της δικαστικής οδού αποκλειστικά, ενδέχεται να αποβαίνει επί ζημιά

² Υπόμνημα της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) προς την Επιτροπή που συστάθηκε από τον Πρωθυπουργό για τη Σύνταξη της Εθνικής Στρατηγικής για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων, 30 Ιουνίου 2021, σελ. 11.

του συμφέροντος των τέκνων, καθώς θα παραμένει νομικά ασκεπής για το ενδιάμεσο χρονικό διάστημα από τη γέννηση δηλαδή και έως την έκδοση τελεσίδικης απόφασης.

Τέλος, η ΕΕΔΑ επιχαιρεί για την κατάργηση της προϋπόθεσης της αγαμίας στις περιπτώσεις εφαρμογής της νομοθεσίας της Νομικής Αναγνώρισης Ταυτότητας Φύλου (ΝΑΤΦ), και σημειώνει την αναγκαιότητα συμπλήρωσης της παρούσας νομοθετικής πρότασης, προκειμένου για την παροχή δυνατότητας μεταβολής του καταχωρισμένου φύλου του τρανς γονέα στις ληξιαρχικές πράξεις των τέκνων τους, ούτως ώστε να αποφεύγονται διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις ληξιαρχικές εγγραφές γονέα-τέκνου.

Ειδικότερες Παρατηρήσεις επί του Νομοσχεδίου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α' ΣΚΟΠΟΣ – ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Άρθρο 1. Σκοπός: Με το άρθρο αυτό αίρεται η διάκριση για λόγους φύλου στη σύναψη γάμου. Σκόπιμη θα ήταν προς την κατεύθυνση της πραγματικής συμπερίληψης όλων των προσώπων στο πεδίο εφαρμογής του ΣχΝ, η ρητή αναφορά σε «γάμο ανεξαρτήτως φύλου» και όχι σε «πρόσωπα του ιδίου φύλου», όπως άλλωστε διατυπώνεται και στο Άρθρο 1 του Ν. 4356/2015 (Σύμφωνο συμβίωσης, άσκηση δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις): «[...]Η συμφωνία δύο ενήλικων προσώπων, ανεξάρτητα από το φύλο τους, με την οποία ρυθμίζουν τη συμβίωσή τους (σύμφωνο συμβίωσης) καταρτίζεται αυτοπροσώπως με συμβολαιογραφικό έγγραφο[...]».

Συγκεκριμένα, προτείνεται η εξής διατύπωση: «Ο παρών νόμος αποσκοπεί στη διασφάλιση της αρχής της ισότητας, μέσω της επέκτασης της δυνατότητας σύναψης γάμου σε πρόσωπα ανεξαρτήτως φύλου, και στην ενίσχυση της προστασίας από διακρίσεις, προς την κατεύθυνση της υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+.»

Άρθρο 2. Αντικείμενο: Με το άρθρο αυτό ορίζεται και εξειδικεύεται το αντικείμενο του παρόντος ΣχΝ. Συνεπώς, σε συνέχεια της επί του Άρθρου 1 παρατήρησης (γάμος ανεξαρτήτως φύλου αντί προσώπων του ιδίου φύλου), κρίνεται αναγκαία η ρητή αναφορά και εδώ της αναγνώρισης δυνατότητας σύναψης γάμου χωρίς διακρίσεις λόγω φύλου, ταυτότητας, έκφρασης ή χαρακτηριστικών φύλου ή λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, στα σημεία α' και β' της διάταξης.

Προτείνεται η εξής διατύπωση: [...]α) η τροποποίηση του Αστικού Κώδικα, προκειμένου να αναγνωρισθεί η δυνατότητα σύναψης γάμου από πρόσωπα χωρίς διακρίσεις λόγω φύλου, ταυτότητας, έκφρασης, ή χαρακτηριστικών φύλου ή λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, β) οι αναγκαίες παρεμβάσεις στην εργατική νομοθεσία για την προστασία των συζύγων και γονέων ανεξαρτήτως φύλου[...].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΡΟΥΣΤΗΣ ΣΥΝΑΨΗΣ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΕΠΩΝΥΜΟ – ΛΗΞΙΑΡΧΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

Άρθρο 3. Σύναψη γάμου από πρόσωπα του ίδιου φύλου - Τροποποίηση παρ. 1 άρθρου 1350 Αστικού Κώδικα: Σε συνέχεια των παρατηρήσεων στο Κεφάλαιο Α', συστήνεται η συμπερίληψη στη διάταξη 1350 του ΑΚ (Όροι για τη σύναψη γάμου) και του **γάμου δύο προσώπων ανεξαρτήτως φύλου** και όχι μόνο γάμου δύο προσώπων ίδιου ή διαφορετικού φύλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ' ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΥΠΑΛΛΗΛΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΓΙΑ ΟΜΟΦΥΛΟΥΣ ΣΥΖΥΓΟΥΣ ΚΑΙ ΓΟΝΕΙΣ

Άρθρο 6. Επέκταση παροχών και προνομίων σε ομόφυλους συζύγους και γονείς: Η ΕΕΔΑ επισημαίνει ότι ο τίτλος της προτεινόμενης διάταξης έρχεται σε αντίθεση με το ρυθμιστικό πλαίσιο του Κώδικα Ατομικού Εργατικού Δικαίου (Π.Δ. 80/2022, Α' 222), ο οποίος κωδικοποιεί τις διατάξεις βασικών εθνικών νομοθετημάτων, που ενσωματώνουν μάλιστα ρυθμίσεις του ενωσιακού και του διεθνούς δικαίου και διέπουν το ατομικό εργατικό δίκαιο, αποτυπώνοντας τις γενικές αρχές, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών στη σύμβαση ή σχέση εργασίας. Ως εκ τούτου, είναι εσφαλμένη η χρήση των όρων «*παροχών και προνομίων*» στον τίτλο του Άρθρου 6 του ΣχΝ και αντίστοιχα στο προτεινόμενο νέο Άρθρο 228Α στον Κώδικα Ατομικού Εργατικού Δικαίου. Αναφορικά με τη συμπλήρωση του Άρθρου 228 του Κώδικα Ατομικού Εργατικού Δικαίου, ώστε να προστατεύονται οι ομόφυλοι σύζυγοι και γονείς, η ΕΕΔΑ εκφράζει την ικανοποίησή της, προτείνει ωστόσο να συμπεριληφθούν εδώ οι σύζυγοι και γονείς ανεξαρτήτως φύλου και ταυτότητας φύλου.

Με βάση τα παραπάνω προτείνεται **α)** η αντικατάσταση του τίτλου της διάταξης του Άρθρου 6 του παρόντος και κατ' επέκταση του νέου Άρθρου 228Α του Κώδικα Ατομικού Εργατικού Δικαίου ως εξής: «*Ισότιμη πρόσβαση στα δικαιώματα που συνδέονται με τον γάμο και τη γονεϊκότητα ανεξαρτήτως φύλου και ταυτότητας φύλου των εργαζομένων*» και **β)** η συμπλήρωση της προωθούμενης διάταξης με την προσθήκη ρύθμισης για την ισότιμη πρόσβαση στο δικαίωμα λήψης επιδόματος γάμου, υπό το φως της διάταξης του Άρθρου 1 της Εθνικής Γενικής ΣΣΕ του 2013, που αναγνωρίζει τον καθολικό του χαρακτήρα ως κατώτατο όριο προστασίας της εργασίας.³

³ ΕΓΣΣΕ 2013 (ΠΚ 4/14.5.2013) Άρθρο 1:

1. Τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν ότι το επίδομα γάμου έχει θεσμικό και καθολικό χαρακτήρα για τους εργαζόμενους όλης της χώρας, εναρμονίζοντας τις ισχύουσες στη χώρα μας διατάξεις δικαίου με τις διεθνώς εφαρμοστέες αρχές της προστασίας της οικογένειας, της διευκόλυνσης συμμετοχής στην αγορά εργασίας, της ισότητας των φύλων, της συμφιλίωσης εργασιακής και οικογενειακής ζωής, της αξιοπρεπούς εργασίας.

2. Επαναλαμβάνεται και διατηρείται σε ισχύ κωδικοποιημένη η διάταξη σειράς προηγούμενων Ε.Γ.Σ.Σ.Ε., Διαιτητικών Αποφάσεων και κυρωτικών τους νόμων, ότι το επίδομα γάμου χορηγείται σε όλους τους μισθωτούς ανεξαρτήτως φύλου με τους όρους και τις προϋποθέσεις του άρθρου 2 του ν.1766/1988, με το οποίο κυρώθηκε το άρθρο 4 της από 26/1/1988 Ε.Γ.Σ.Σ.Ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ' ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΕ ΑΛΛΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ

Άρθρο 8. Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στους τομείς της κοινωνικής προστασίας, της εκπαίδευσης και της πρόσβασης στη διάθεση και παροχή αγαθών και υπηρεσιών: Θετικά αξιολογούνται οι τροποποιήσεις του Άρθρου 1 και Άρθρου 3, παρ. 2 και 4 του Ν. 4443/2016 ως προς την προσθήκη του σεξουαλικού προσανατολισμού, της έκφρασης, ταυτότητας και χαρακτηριστικών φύλου στα σχετικά Άρθρα για την ίση μεταχείρισης σε πεδία που δεν περιλαμβάνονταν μέχρι σήμερα στον νόμο (τομέας της κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης, των κοινωνικών παροχών και των φορολογικών διευκολύνσεων ή πλεονεκτημάτων, της εκπαίδευσης, και της πρόσβασης στη διάθεση και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται (συναλλακτικά) στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της στέγης).

Νομοτεχνικά και ουσιαστικά επισημαίνεται ότι οι τροποποιούμενες διατάξεις έχουν κωδικοποιηθεί στον Κώδικα Ατομικού Εργατικού Δικαίου (Άρθρα 15 και 16 ΠΔ 80/2022), του οποίου εξίσου πρέπει να γίνει επίκληση, παράλληλα με την κατάλληλη προσαρμογή, όπου απαιτείται, και άλλων διατάξεων, όπως των διατάξεων για τις αρχές και τους φορείς εποπτείας και παρακολούθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης (βλ. Άρθρα 29 και 30 ΠΔ 80/2022, Άρθρα 15 και 16 του Ν. 4433/2016), όπως σταθερά παρατηρεί η ΕΕΔΑ στο πλαίσιο ορθής ενσωμάτωσης των Οδηγιών 2000/48/ΕΕ και 2000/73/ΕΕ.⁴

Με την ευκαιρία η ΕΕΔΑ υπενθυμίζει τη σύστασή της για ανάγκη προσαρμογής της χώρας στις σύγχρονες εξελίξεις, όσο και στην ανάγκη για πλήρη ισότητα, χωρίς διακρίσεις ιδιαίτερα στον τομέα της υγείας, καλώντας την να προβεί άμεσα στην τροποποίηση των ταξινομητικών καταλόγων ψυχικών διαταραχών, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι τα διεμφυλικά/τρανς πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών δεν θα στιγματίζονται, σύμφωνα με την Απόφαση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για την αναθεώρηση του διεθνούς ταξινομητικού καταλόγου,⁵ το Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

⁴ Βλ. ΕΕΔΑ, *Παρατηρήσεις σχετικά με το Ν. 3304/2005 «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων Πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου Προσανατολισμού» και Προτάσεις σχετικά με την ανάγκη τροποποίησής του* (2010), σελ. 29 και *Παρατηρήσεις* της ΕΕΔΑ επί του Σχεδίου Νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας ασθένειας, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου και άλλες διατάξεις», 20.9.2016.

⁵ ΣΥΔ Δελτίο Τύπου 19.06.2018: *Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αφαιρεί τις έννοιες που σχετίζονται με τις τρανς ταυτότητες από τον κατάλογο των ψυχικών διαταραχών».*

22.11.2012⁶, καθώς και σύμφωνα με τις συστάσεις του Πορίσματος της Εθνικής Στρατηγικής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄ ΡΥΘΜΙΣΗ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΛΛΟΔΑΠΟΤΗΤΑΣ

Άρθρο 9. Ρυθμίσεις περιπτώσεων προϋφιστάμενου γάμου προσώπων ίδιου φύλου που τελέστηκε στο εξωτερικό: Δεδομένου ότι με την παρούσα διάταξη αναγνωρίζονται ως υποστατοί οι έγκυροι γάμοι που έχουν τελεστεί στην αλλοδαπή, προσώπων με ελληνική ιθαγένεια ανεξαρτήτως φύλου, κρίσιμο θα ήταν οι γάμοι αυτοί να αναγνωριστούν και αναδρομικά υποστατοί. Προς τούτο προτείνεται η αναδιατύπωση της διάταξης ως εξής: «1. *Γάμοι Ελλήνων που τελέστηκαν στο εξωτερικό με πρόσωπα του ίδιου φύλου πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος σύμφωνα με το δίκαιο του τόπου τέλεσής τους, θεωρούνται αναδρομικά υποστατοί από τη στιγμή που έγιναν σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.*».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΓΟΥΜΕΝΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ορθή κρίνεται από την ΕΕΔΑ η κατάργηση με το Άρθρο 12 του παρόντος ΣχΝ, της προϋπόθεσης της αγαμίας για τα διεμφυλικά/τρανς πρόσωπα, που εσφαλμένα είχε προβλεφθεί από τον Ν. 4491/2017 για τη νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου, ζήτημα το οποίο είχε επισημάνει και η Επιστημονική Επιτροπή της Βουλής σε σχετική της Έκθεση, καθώς και η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ).⁷

Η ΕΕΔΑ θεωρεί σημαντική την τροποποίηση της παρ. 2 του Άρθρου 5 του Ν. 4491/2017 βάσει της οποίας, να μεν στην περίπτωση οικογενειών με τρανς γονείς που έχουν τέκνα δεν διαταράσσονται οι γονεϊκές σχέσεις, ωστόσο όταν επέρχεται νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου γονέα, δεν μεταβάλλονται ακολούθως και οι ληξιαρχικές πράξεις των τέκνων ώστε να συνάδουν με το φύλο των γονέων τους. Αυτό δημιουργεί ιδιαίτερα σοβαρά προβλήματα στους γονείς και κυρίως βέβαια στα τέκνα αυτών. Ως εκ τούτου, κρίνεται απολύτως αναγκαία η προσθήκη νέου Άρθρου με τίτλο: «**Μεταβολή ληξιαρχικών πράξεων τέκνων διεμφυλικών γονέων**» ως εξής:

Μεταβολή ληξιαρχικών πράξεων τέκνων διεμφυλικών γονέων: *Τροποποιείται η παράγραφος 2 του Άρθρου 5 του Ν. 4491/2017 ως ακολούθως: «2. Αν το πρόσωπο που διόρθωσε το καταχωρισμένο φύλο του έχει τέκνα, γεννημένα είτε σε γάμο, είτε σε σύμφωνο συμβίωσης, είτε χωρίς γάμο των γονέων τους, είτε υιοθετημένα, τα δικαιώματα και οι*

⁶ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την κατάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2010 - 2011), 22.11.2012.

⁷ Επιστολή της ΕΕΔΑ Προς την κυρία Μαρία Γιαννακάκη Γενική Γραμματέα Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Αθήνα, Α.Π. 191 12.6.2017.

υποχρεώσεις τους από τη γονική μέριμνα δεν επηρεάζονται. Στη ληξιαρχική πράξη γέννησης των τέκνων μεταβάλλεται η καταχώριση του φύλου, καθώς και το μικρό όνομα και το προσαρμοσμένο επώνυμο της/του γονέα».

Ιατρικώς Υποβοηθούμενη Αναπαραγωγή (ΙΥΑ) – Παρένθετη κυοφορία

Υπενθυμίζεται ότι η ΙΥΑ και ιδιαίτερα η δυνατότητα της προσφυγής στη παρένθετη κύηση, συμπεριλαμβάνεται στο πόρισμα της Επιτροπής για την σύνταξη της Εθνικής Στρατηγικής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+⁸. Συγκεκριμένα, μολονότι στο Πόρισμα αναφέρεται ότι: «Ως προς το θέμα της ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής (ΙΥΑ), μία πρόταση για ευρύτερη αναθεώρηση του πλαισίου που θα περιλάμβανε και ετερόφυλα και ομόφυλα ζευγάρια, θα υπερέβαινε ενδεχομένως την εντολή που έχει λάβει η παρούσα επιτροπή.», συμπληρώνεται ως εξής: «Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι στο πλαίσιο μίας συμπεριληπτικής πολιτικής βασιζόμενης στην αρχή της ισότητας, η διασταλτική ερμηνεία της προϋπόθεσης της αδυναμίας φυσικής αναπαραγωγής-προϋπόθεση που διέπει την εν γένει ρύθμιση του ζητήματος θα κάλυπτε και τα πρόσωπα που βρίσκονται σε ομόφυλη σχέση». Επομένως, από το πόρισμα της Επιτροπής δύναται να συναχθεί το συμπέρασμα ότι τέτοια ρύθμιση θα υπαγόταν στο πλαίσιο συμπεριληπτικής πολιτικής με βάση την αρχή της ισότητας. Τονίζεται μάλιστα ότι η εθνική νομοθεσία για την ΙΥΑ ισχύει στη χώρα μας για τα ετερόφυλα ζευγάρια ήδη από το 2002. Θα πρέπει επίσης να συνεκτιμηθεί το γεγονός ότι το παρόν ΣχΝ επιτρέπει την αναγνώριση όλων εκείνων των γονεϊκών σχέσεων που έχουν δημιουργηθεί στο εξωτερικό, καθώς και των τέκνων τους. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω λεχθέντων, θεωρείται διάκριση για λόγους φύλου και έμμεση διάκριση για λόγους σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου, η απαγόρευση της δυνατότητας αυτής στα ΛΟΑΤΚΙ + πρόσωπα.

Συστάσεις

- ✓ *Η ΕΕΔΑ συστήνει στις αρμόδιες κρατικές αρχές την αναγνώριση του δικαιώματος γάμου με ταυτόχρονη δυνατότητα αναγνώρισης γονεϊκών δικαιωμάτων, ανεξάρτητα από τυχόν μεταγενέστερη τεκνοθεσία μέσω της δικαστικής οδού προκειμένου για την ίδρυση συγγένειας.*
- ✓ *Η ΕΕΔΑ συστήνει στις αρμόδιες κρατικές αρχές τη ρητή πρόβλεψη δυνατότητας νομικής αναγνώρισης του γονεϊκού ρόλου στο μη βιολογικό γονέα ανεξάρτητα από τη ύπαρξη ή ανυπαρξία στον παρόντα χρόνο της συμβιωτικής σχέσης των δύο ενηλίκων μερών.*
- ✓ *Η ΕΕΔΑ καλεί την Πολιτεία να αναγνωρίσει το τεκμήριο γονεϊκότητας για τέκνα εντός γάμου ή εντός συμφώνου συμβίωσης, καθώς και τη δυνατότητα*

⁸ Εθνική Στρατηγική για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ

επέκτασης του δικαιώματος συμβολαιογραφικής εκούσιας αναγνώρισης τέκνων για τα εκτός γάμου τέκνα.

- ✓ *Η ΕΕΔΑ προτείνει τροποποίηση με το παρόν ΣχΝ της παρ. 2 του Άρθρου 5 του Ν. 4491/2017, ώστε όταν επέρχεται νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου τρανς γονέα και άρα μεταβολή του καταχωρισμένου φύλου του τρανς γονέα στις ληξιαρχικές πράξεις του, να μεταβάλλονται ακολούθως και οι ληξιαρχικές πράξεις των τέκνων του, ούτως ώστε να αποφεύγονται διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις ληξιαρχικές εγγραφές γονέα-τέκνου.*
- ✓ *Η ΕΕΔΑ καλεί την Πολιτεία να μεριμνήσει για την τροποποίηση των ταξινομητικών καταλόγων ψυχικών διαταραχών, ακολουθώντας τις σύγχρονες εξελίξεις για την πλήρη αποψυχιατρικοποίηση των τρανς ταυτοτήτων, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι τα διεμφυλικά/τρανς πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, θα πάψουν να στιγματίζονται.*
- ✓ *Η ΕΕΔΑ συστήνει στις αρμόδιες κρατικές αρχές την επέκταση της δυνατότητας ΙΥΑ στη χώρα μας σε όλα τα πρόσωπα ανεξαρτήτως φύλου.*